

## SMERNICA č. 1/2026

### o etike výskumu v Historickom ústave Slovenskej akadémie vied, v. v. i.

sídlo: Klemensova 2522/19, 811 09 Bratislava, IČO: 00166944  
(ďalej len „organizácia“)

#### 1. Účel a pôsobnosť smernice

Táto smernica stanovuje záväzné etické princípy, pravidlá a postupy pre vykonávanie výskumu v Historickom ústave Slovenskej akadémie vied, v. v. i. (ďalej len „HÚ SAV“ alebo „ústav“). Jej cieľom je zabezpečiť:

- integritu a dôveryhodnosť vedeckého výskumu,
- ochranu ľudských účastníkov výskumu,
- zodpovedné nakladanie s osobnými údajmi a historickými materiálmi,
- prevenciu plagiátorstva, falšovania a manipulácie s dátami,
- transparentnosť a etickú zodpovednosť pri publikovaní a popularizácii výsledkov.

Smernica sa vzťahuje na všetkých zamestnancov/zamestnankyne, doktorandov/doktorandky a osoby vykonávajúce výskum v rámci HÚ SAV.

#### 2. Etický a legislatívny rámec

Výskum v HÚ SAV sa vykonáva v súlade s medzinárodne uznávanými zásadami etiky výskumu, najmä:

- Etickým kódexom SAV,
- Kódexom výskumnej integrity a etiky na Slovensku,
- Európskym kódexom integrity výskumu (ALLEA),
- Helsinskou deklaráciou (v prípadoch výskumu s ľudskými účastníkmi),
- Chartou základných práv EÚ,
- Zákonom č. 18/2018 Z. z. o ochrane osobných údajov,
- Autorským zákonom č. 185/2015 Z. z.

HÚ SAV nevykonáva výskum na zvieratách ani klinické skúšky, preto sa ustanovenia týkajúce sa týchto oblastí neuplatňujú. Smernica vychádza z princípov čestnosti, transparentnosti, rešpektu k ľudskej dôstojnosti a zodpovedného nakladania s informáciami.

#### 3. Základné etické princípy výskumu

##### 3.1 Integrita výskumu

Výskumníci/výskumníčky sú povinní/é:

- konať čestne, presne a transparentne,
- zabezpečiť overiteľnosť a spoľahlivosť údajov,

- viesť riadnu dokumentáciu výskumných postupov,
- vyhýbať sa akémukoľvek skresľovaniu, manipulácii či selektívnemu výberu dát.

### 3.2 Odborná zodpovednosť

Výskumník/výskumníčka:

- pracuje v súlade s najlepšimi vedeckými štandardmi,
- rešpektuje limity svojich kompetencií,
- konzultuje eticky citlivé otázky s vedením alebo etickou komisiou ústavu.

### 3.3 Nezávislosť a nestrannosť

Výskumník/výskumníčka nesmie:

- podliehať politickým, ideologickým alebo komerčným tlakom,
- zatajiť konflikt záujmov; každý konflikt musí byť oznámený štatutárovi ústavu a zástupcom riaditeľa.

## 4. Etika výskumu s ľudskými účastníkmi

### 4.1 Informovaný súhlas

Pri výskume, ktorý zahŕňa rozhovory, orálne histórie, dotazníky alebo iné formy interakcie, je potrebné:

- poskytnúť účastníkovi/účastníčke jasné informácie o účele, rozsahu a použití výskumu,
- získať jeho dobrovoľný a informovaný súhlas (písomný alebo zaznamenaný),
- umožniť účastníkovi/účastníčke kedykoľvek odvolať súhlas bez následkov.

### 4.2 Ochrana osobných údajov

Výskumník/výskumníčka je povinný/á:

- spracúvať osobné údaje v súlade s GDPR a zákonnými predpismi týkajúcimi sa tejto oblasti,
- minimalizovať rozsah zhromažďovaných údajov,
- anonymizovať alebo pseudonymizovať údaje, ak je to možné,
- zabezpečiť bezpečné uloženie dát.

### 4.3 Citlivé a zraniteľné skupiny

Pri práci s pamätníkmi/pracovníčkami, svedkami/svedkyňami traumy alebo inými zraniteľnými skupinami je potrebné:

- postupovať s maximálnou empatiou a rešpektom,
- vyhnúť sa sekundárnej viktimizácii,
- zabezpečiť, aby účastníci neboli vystavení psychickej záťaži.

## 5. Etika práce s archívnými, historickými a kulturními zdroji

Výzkumník/výzkumnice je povinný/á:

- respektovat pravidla archivů, knihoven a muzeí,
- dodržovat licenční podmínky a autorské práva,
- uvádět přesné a úplné citace,
- nezasahovat do fyzického stavu historických dokumentů,
- respektovat omezení přístupu k citlivým materiálům (např. osobní spisy, zdravotní dokumentace, soudní spisy).

## 6. Prevence neetického správání

### 6.1 Plagiátorstvo

Za plagiátorstvo sa považuje:

- prevzatie textu, myšlienok, dát alebo obrazového materiálu bez riadneho citovania.

### 6.2 Falšovanie a fabrikácia dát

Zakázané je:

- vymýšľanie neexistujúcich zdrojov,
- manipulácia s citáciami,
- selektívne vynechávanie údajov s cieľom podporiť hypotézu.

### 6.3 Konflikt záujmov

Výzkumník/výzkumnice musí oznámiť:

- finančné, osobné alebo profesionálne väzby, ktoré môžu ovplyvniť objektivitu,
- spolupráce, ktoré môžu vyvolať pochybnosti o nezávislosti výskumu.

## 7. Publikačná etika

Výzkumník/výzkumnice je povinný/á:

- publikovať výsledky pravdivo a transparentne,
- uvádzať všetkých spoluautorov, ktorí významne prispeli,
- respektovať pravidla *open access*, ak sú vyžadované grantom,
- nepublikovať rovnaký výstup vo viacerých časopisoch bez uvedenia o predchádzajúcom zverejnení.

## 8. Posudzovanie etiky projektov a výskumu v HÚ SAV

V súlade s etickými princípmi HÚ SAV a Etickým kódexom SAV podlieha každý výskumný projekt, ktorý zahŕňa prácu s ľudskými účastníkmi/účastníčkami, osobnými údajmi alebo eticky citlivými materiálmi, povinnému etickému posúdeniu Etickou komisiou HÚ SAV.

Posudzovanie etiky výskumu sa riadi týmito pravidlami:

### 8.1 Podávanie žiadosti o etické posúdenie

1. Žiadosť o etické posúdenie projektu predkladá hlavný riešiteľ/riešiteľka projektu.  
Žiadosť sa podáva:
  - o pred podaním projektu, ak to vyžaduje poskytovateľ financovania, alebo
  - o bezprostredne po získaní projektu, najneskôr pred začiatkom zberu dát.
2. Ak je zber dát v súlade s pôvodným, už schváleným projektom, nie je potrebné podávať novú žiadosť. Ak však dôjde k zmenám v dizajne, metodike alebo rozsahu výskumu, ktoré sa odchyľujú od schválenej verzie, je potrebné predložiť novú žiadosť o etické posúdenie ešte pred začatím zberu dát.

### 8.2 Obsah a forma žiadosti

1. Súčasťou žiadosti je aj tlačivo informovaného súhlasu, upravené pre konkrétny projekt.
2. Žiadosť sa doručuje elektronicky predsedovi/predsedníčke Etickej komisie HÚ SAV najmenej 14 dní pred podaním projektu.

### 8.3 Doktorandské projekty

1. Doktorandi/doktorandky sú povinní predložiť žiadosť o etické posúdenie svojho dizertačného výskumu predsedovi Etickej komisie HÚ SAV najneskôr 14 dní pred odovzdaním projektu.

### 8.4 Rozhodovanie komisie

6. O schválení žiadosti rozhoduje Etická komisia HÚ SAV hlasovaním.
7. Ak je predkladateľ žiadosti členom/členkou Etickej komisie alebo sa podieľa na realizácii posudzovaného výskumu, nachádza sa v konflikte záujmov a nezúčastňuje sa na rozhodovaní.

## 9. Postup pri podozrení na porušenie etiky

Pri podozrení na porušenie etických pravidiel sa postupuje nasledovne:

1. Oznámenie vedeniu alebo etickej komisii.
2. Predbežné posúdenie závažnosti.
3. Vyšetovanie (zhromaždenie dokumentácie, rozhovory, analýza).
4. Rozhodnutie a odporúčania (napr. oprava publikácie, disciplinárne opatrenia).
5. Záznam a archivácia prípadu.

## 10. Záverečné ustanovenia

(1) Správna rada organizácie schválila túto smernicu dňa 19. 3. 2026 po predchádzajúcom vyjadrení Dozornej rady organizácie formou per rollam od 12. 3. do 18. 3. 2026 a predchádzajúcom vyjadrení Vedeckej rady organizácie zo dňa 21. 1. 2026.

(2) Táto smernica bola prerokovaná a odsúhlasená zástupcami zamestnancov dňa 20. 1. 2026.

(3) Túto smernicu schválila Etická komisia HÚ SAV dňa 18. 3. 2026.

(4) Táto smernica sa nadobúda účinnosť deň po jeho zverejnení na webovom sídle organizácie.

V Bratislave dňa 19. 3. 2026

.....  
PhDr. Slavomír Michálek, DrSc.  
predseda Správnej rady HÚ SAV

## **\*\*PRÍLOHY K SMERNICI O ETIKE VÝSKUMU**

Historický ústav SAV, v. v. i.\*\*

### **\*\*Príloha č. 1**

Formulár informovaného súhlasu účastníka výskumu\*\*

**Názov výskumného projektu:**

**Zodpovedný riešiteľ/zodpovedná riešiteľka:**

**Inštitúcia:** Historický ústav SAV, v. v. i.

**Kontaktné údaje:**

#### **1. Účel výskumu**

Stručne vysvetlite účastníkovi cieľ, predmet a metódy výskumu.

#### **2. Účasť na výskume**

- Účasť je dobrovoľná.
- Účastník/účastníčka môže kedykoľvek odstúpiť bez udania dôvodu.
- Odstúpenie nemá žiadne negatívne následky.

#### **3. Zber a spracovanie údajov**

- Údaje budú použité výlučne na vedecké účely.
- Osobné údaje budú spracúvané v súlade s GDPR a zákonom č. 18/2018 Z. z.
- Údaje môžu byť anonymizované alebo pseudonymizované.

#### **4. Riziká a prínosy**

- Výskum nepredstavuje fyzické riziká.
- Psychická záťaž môže vzniknúť pri spomienkach na traumatické udalosti; účastník/účastníčka môže odmietnuť odpovedať na akúkoľvek otázku.

### **5. Súhlas s nahrávaním**

Súhlasím so zvukovým záznamom  Súhlasím s obrazovým záznamom  Nesúhlasím so žiadnym záznamom

### **6. Súhlas s použitím údajov**

Súhlasím s použitím anonymizovaných údajov na vedecké účely  Súhlasím s archiváciou záznamu v súlade s pravidlami HÚ SAV  Nesúhlasím s archiváciou

### **7. Vyhlásenie účastníka/účastníčky**

Potvrdzujem, že som bol/a informovaný/á o účele a priebehu výskumu a dobrovoľne súhlasím s účasťou.

**Meno a priezvisko účastníka/účastníčky:**

**Dátum:**

**Podpis:**

**Podpis výskumníka/výskumníčky:**

## Príloha č. 2

Checklist etiky výskumu pre výskumníkov/výskumníčky HÚ SAV

Tento checklist slúži ako rýchla kontrola pred začatím výskumu.

### A. Integrita výskumu

- Projekt má jasne definované ciele a metodológiu.
- Dáta budú uchovávané bezpečne a v súlade s GDPR.
- Všetky zdroje budú riadne citované.
- Výskumník/výskumníčka identifikoval/a možné konflikty záujmov.

### B. Výskum s ľudskými účastníkmi/účastníčkami

- Je pripravený formulár informovaného súhlasu.
- Účastníci sú informovaní o svojich právach.
- Je zabezpečená anonymizácia alebo pseudonymizácia údajov.
- Je pripravený postup pre odstúpenie účastníka.

### C. Práca s archívnymi a historickými zdrojmi

- Sú rešpektované pravidlá archívov a knižníc.
- Sú dodržané licenčné podmienky.
- Citácie sú presné a úplné.
- Citlivé materiály sú spracované s ohľadom na etické riziká.

### D. Publikačná etika

- Autori/autorky sú uvedení podľa skutočného prínosu.
- Výsledky nie sú duplicitne publikované.
- Sú dodržané pravidlá open access (ak sú vyžadované).

### **Príloha č. 3**

Formulár na oznámenie konfliktu záujmov

**Meno a priezvisko výskumníka/výskumníčky:**

**Projekt / publikácia:**

**Dátum:**

#### **1. Typ konfliktu záujmov**

Finančný (granty, honoráre, sponzoring)  Osobný (rodinné alebo blízke vzťahy)   
Profesionálny (spolupráce, členstvá, funkcie)  Iný (uved'te):

#### **2. Popis konfliktu**

Stručne popíšte povahu konfliktu a jeho možný vplyv na výskum.

#### **3. Návrh riešenia**

Transparentné uvedenie v publikácii  Vylúčenie z rozhodovania  Iné opatrenia  
(uved'te):

**Podpis výskumníka/výskumníčky:**

**Podpis riaditeľa:**

## **Príloha č. 4**

Postup pre nahlasovanie a riešenie porušenia etiky výskumu

### **1. Podanie podnetu**

Podnet môže podať zamestnanec/zamestnankyňa, doktorand/doktorandka, účastník výskumu. Podnet sa podáva:

- písomne riaditeľovi/riaditeľke HÚ SAV, alebo
- e-mailom na oficiálnu adresu etickej komisie.

### **2. Predbežné posúdenie**

Etická komisia do 14 dní posúdi:

- závažnosť podnetu,
- potrebu ďalšieho vyšetrovania.

### **3. Vyšetrovanie**

- zhromaždenie dokumentácie,
- rozhovory s dotknutými osobami,
- analýza postupov a dát.

### **4. Rozhodnutie**

Komisia vydá odporúčanie riaditeľovi/riaditeľke, ktorý rozhodne o:

- nápravných opatreniach,
- disciplinárnych opatreniach (ak sú relevantné),
- potrebe opravy alebo stiahnutia publikácie.

### **5. Archivácia**

Všetky prípady sa archivujú v súlade s internými pravidlami HÚ SAV.

## **Príloha č. 5**

### **Definície základných pojmov:**

#### **Integrita výskumu**

Súbor princípov zabezpečujúcich čestnosť, transparentnosť a dôveryhodnosť vedeckej práce.

#### **Plagiátorstvo**

Prezatie cudzieho textu, myšlienok alebo dát bez riadneho citovania.

#### **Fabrikácia dát**

Vymýšľanie neexistujúcich údajov alebo zdrojov.

#### **Falšovanie dát**

Manipulácia s údajmi, selektívne vynechávanie alebo skresľovanie.

#### **Konflikt záujmov**

Situácia, v ktorej osobné, finančné alebo profesionálne väzby môžu ovplyvniť objektivitu výskumníka/výskumníčky.

#### **Informovaný súhlas**

Dobrovoľný súhlas účastníka/ účastníčky výskumu založený na úplných a zrozumiteľných informáciách.

## **Príloha č. 6**

Zásady ochrany osobných údajov pri výskume

- Minimalizácia údajov: zbierať len to, čo je nevyhnutné.
- Anonymizácia: odstránenie identifikátorov, ak to povaha výskumu umožňuje.
- Pseudonymizácia: nahradenie identifikátorov kódmi.
- Bezpečné uloženie: heslá, šifrovanie, obmedzený prístup.
- Likvidácia údajov: po skončení projektu podľa interných pravidiel.

## **Príloha č. 7**

Vzor etického posudku pre projekt historického výskumu

**Názov projektu:**

**Riešiteľ/riašiteľka:**

**Oddelenie:**

**Dátum posúdenia:**

### **1. Charakteristika projektu**

Stručný opis cieľov, metód a zdrojov.

### **2. Etické riziká**

- práca s ľudskými účastníkmi,
- práca s citlivými archívnymi materiálmi,
- riziko psychickej záťaže,
- riziko nesprávneho nakladania s osobnými údajmi.

### **3. Odporúčania komisie**

- úprava informovaného súhlasu,
- doplnenie anonymizačných postupov,
- obmedzenie prístupu k citlivým dátam,
- iné odporúčania.

### **4. Záver**

Projekt je eticky v poriadku

Projekt je eticky v poriadku po zapracovaní odporúčaní

Projekt nie je eticky akceptovateľný

**Podpis predsedu/predsedníčky komisie:**